139988 ـ در هنگام سجده دستش را برای خاراندن خود از زمین بلند کرده است، آیا نمازش باطل است؟

سوال

اگر کسی در هنگام سجده دستش یا پایش را کمی از زمین بلند کند سپس آن را به زمین بگذارد و سجده‌اش را کامل کند، آیا این نمازش را باطل می‌کند؟ مثلا: هنگام سجده بخواهد جایی از بدنش را خارش دهد و برای همین یکی از دستانش را از زمین برمی‌دارد، آیا نمازش باطل است؟ و اگر از روی فراموشی این کار را انجام دهد باز نمازش باطل است و باید آن را اعاده کند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

واجب است که بر هر هفت عضوی که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ امر به سجده بر آن‌ها نموده سجده کرد، چنان‌که بخاری (۸۱۲) و مسلم (۴۹۰) از ابن عباس ـ رضی الله عنهما ـ روایت کرده‌اند که گفت: پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمود: امر شده‌ام که بر هفت استخوان سجده کنم: بر پیشانی ـ و با دستانش به بینی اشاره کرد ـ و دو دو دست و دو زانو و گوشه‌های دو پا.

امام نووی ـ رحمه الله ـ در شرح مسلم (۴/ ۲۰۸) می‌گوید:

اگر در [قرار دادن] یکی از اعضا اخلال کند نمازش درست نیست.

ابن رجب حنبلی در فتح الباری (۵/ ۱۱۴ ـ ۱۱۵) می‌گوید:

احادیث صحیح امر به سجده بر همهٔ این اعضا دال بر این قول است و امر برای وجوب است.

بر این اساس، کسی که یکی از اعضای سجده را در همهٔ مدت سجده بر زمین نگذارد نمازش درست نیست.

اما کسی که آن را مدتی کوتاه از زمین بلند کند، نمازش ان شاء الله صحیح است.

از شیخ محمد بن عثیمین ـ رحمه الله ـ پرسیده شد:

کسی که یکی از اعضای سجده را در حین سجده از زمین بلند کند حکم کارش چیست؟

وی چنین پاسخ داد:

ظاهر آن است که اگر این عضو را در همهٔ مدت سجده بلند نگه دارد [و بر زمین نگذارد] سجده‌اش باطل است و اگر سجده باطل شود نمازش نیز باطل است، اما اگر مدت این بلند کردن کوتاه باشد مانند آنکه با یکی از پاهایش پای دیگر را بخارد، ان شاء الله مشکلی ندارد (لقاءات الباب المفتوح).

ایشان همچنین می‌گوید:

«سجده بر این هفت عضو در همهٔ مدت سجده واجب است، به این معنا که بلند کردن یکی از اعضا در هنگام سجده جایز نیست، نه دست و نه پا و نه بینی و نه پیشانی و نه هیچ یک از این هفت عضو. و اگر چنین کند، اگر این کار در همهٔ مدت سجده باشد که بدون شک سجده‌اش درست نیست، زیرا یکی از اعضای سجده که واجب است سجده بر آن انجام شود، ناقص است.

اما اگر این در اثنای سجده باشد، مانند آنکه مثلا با یک پا، پای دیگر را بخارد، این محل نظر است. شاید گفته شود: نمازش صحیح نیست زیرا این رکن را در قسمتی از سجده ترک گفته است.

و شاید گفته شود: صحیح است زیرا عبرت به اعم و اکثر است، بنابراین اگر مدت زمان بیشتر را در حال سجده بر هفت عضو بود برایش کافی است و بر اساس این رای احتیاط آن است که هیچ یک از اعضای سجده را از زمین برندارد و صبر کند، حتی اگر مثلا دستش یا رانش یا پایش خارش داد اندکی تحمل کند تا از سجده برخیزد» (الشرح الممتع: ۳/ ۳۷).

والله اعلم.